
Petra Vychytilová

SVATEBNÍ ODĚVY V JEDNOTLIVÝCH ČÁSTECH LETOHRADU V 18–19. STOLETÍ.

Dnešní Letohrad vznikl v 50. letech 20. století sloučením Kyšperka, Kunčic, Orlice, Červené a Pustín v jeden celek. Do té doby žila každá část svým vlastním životem a měla svou specifickou kulturu. Na rozdíl od Kyšperka, kde se většina obyvatel zabývala obchodem, cechovními řemesly, službou a podobnými činnostmi specifickými pro městské obyvatelstvo,^{1/} byly okolní obce odkázány na zemědělskou výrobu, námezdní práci a domácí řemeslo. Díky těmto okolnostem se od sebe odlišovaly jednak oděvy tak i zvyky. Dnes se však již nedá přesně zjistit zda tomu tak bylo po celá staletí, neexistuje mnoho přímých zmínek v pramenech pro období, kdy byla tradiční hmotná i duchovní kultura venkovských obyvatel v rozkvětu. Neexistuje mnoho informací o slavnostním i všedním životě ve sledovaných částech Letohradu, a proto je každá i sebe-menší zpráva nesmírně cenná. Dokonce ani v období národopisného nadšení druhé poloviny 19. století se nenašel badatel, který by se detailněji zabýval dožívajícími zvyky, způsobem života a tradičním oděvem z popisované oblasti a neexistuje žádná podrobná obrazová dokumentace lidového oděvu z letohradského okolí do poslední čtvrtiny 19. století. Badatel je tak odkázán na jednotlivé zmínky roztroušené v rukopisech nebo v literatuře různého charakteru a proto se při zjišťování stavu lidové kultury, a v tomto případě svatebního oděvu, musí použít jako srovnávací materiál práce Hany Hynkové či Jiřiny Štátné popisující tradiční oděvní kulturu v sousedních oblastech regionu Orlických hor. Při rekonstrukci podoby svatebního oděvu se lze ještě opřít o zjištění D. Stránské uveřejněné v dosud nepřekonané publikaci *Lidové kroje v Československu, Díl I. Čechy*. Nepodstatným informačním materiálem jsou také pozůstalostní soupisy uložené v archívech v Ústí nad Orlicí a Zámrsku a textilní sbírky muzeí z regionu.

V prvním desetiletí 20. století inicioval Alois Kněžek, učitel v Kunčicích, soupis pamětí kunčických občanů. Díky němu tak mohlo vzniknout rozsáhlé dílo zachycující nejrůznější vzpomínky místních občanů, ať už z jejich soukromého života spjatého s vesnicí a zaměstnáním, tak na různé dějinné události z pohledu přímého účastníka. Tyto „Kunčické paměti“ jsou dnes neocenitelnou pomůckou pro práci etnografa a dalších badatelů, kteří se zajímají o historii Kunčic.^{2/} Z tohoto souboru

se několik výpovědí týká svatebního obřadu i s popisem oděvu nevěsty, ženicha a dalších účastníků obřadu. Některé vzpomínky sahají až k počátku 19. století.

Ze všech pramenů s informacemi o svatebním obřadu je pozornost věnována pouze těm, které se bezprostředně týkají oděvu nebo příležitostí při kterých byla daná oděvní součástka užitá. Další informace jsou prozatím ponechány stranou.

O podobě svatebních zvyků a svatebního oděvu z 30. let 19. století v Kyšperku existuje dokument pocházející z roku 1836.^{3/} V souvislosti s přípravou oslav korunovace Ferdinanda V zde krajský hejtman Rejl vylíčí podobu svatebního kroje. Ve svém listě říká, že nevěsta z Kyšperka měla mít dlouhou sukni, špenzr s velmi širokým, vzadu zašpičatělým límcem a malými záhyby, ušitý z kamrtuchu nebo pestrobarevného kartounu, zástěru z bílého kamrtuchu nebo zeleného hedvábí, na krku pestrý šátek a korále, na hlavě bílý kulovitý čepeček s hedvábnou jednobarevnou vázankou, jejíž konce visely až po pás, a na něm popřípadě pestrý šátek, v týle svázaný, jehož dlouhé cípy pokrývaly celá záda (D. Stránská se domnívá, že to musel být větší šátek), na nohou měla mít bílé přízové punčochy a černé střevičky bez podpatků s malou mašličkou. Ženich byl oblečen v černé úzké kožené spodky, kartounovou vestu, krátkou kazajku z modrého sukna nebo černého manšestru bez záhybů, na krku měl mít barevný kartounový nebo hedvábný šátek, vysoké boty a široký klobouk s černou sametkou.

Z popisu je zřejmé, že nevěsta i ženich byli oblečeni více méně podle převládající módy. Pro české ženské kroje z jejich poslední vývojové fáze v polovině 19. století je charakteristické toto složení: špenzr nebo šněrovačka, dlouhá většinou hedvábná sukně, dlouhá vyšívaná zástěra, a čepec. Tak je tomu ostatně i v tomto případě. Zmíněné oděvní součástky odpovídaly módní empírovou módou ovlivněné siluete zvyrazňující vysoký pas. Proto dosahovaly kabátky a šněrovačky vysoko nad pas. Podle použitých materiálů – kamrtuchu (vazebně vzorovaná lněná textilie) a hedvábí – lze usuzovat, že se jednalo o nákladné oděvní součástky, zvláště v případě hedvábí. Oděv popsáný v předcházejícím odstavci proto už svým materiálem vypovídá o silném vlivu dobové módy. Snad se ještě dodržovaly některé stříhové principy upomínající na tradiční oděv, ale spíše tomu tak již nebylo a celá příprava oděvu byla v rukou profesionálních krejčích. Vzhledem k tomu, že v pozůstalostních inventářích kyšpereckých žen bylo zachyceno jednak velmi skromné ošacení, tak také bohaté vybavy s několika druhy sukni, kabátků, fiertochů a čepců, nelze jednoznačně říci, že se už všechny oblékaly podle dobové módy. Pro chudší obyvatele mohl svatební oděv posloužit jako sváteční oděv po

celý život a následovně i jako pohřební oděv, jak o tom vypovídá i vzpomínka Jana Skály z Kunčic, čp. 110 (*1882, †1930) na babičku, kde vzpomíná, jak si babička nechala na smrtelné posteli ukázat svatební šaty a v těch chtěla být pohřbená.^{4/}

V inventářích se nachází zmínka o modrých kartounových svatebních šatech ženy krejčího, která zemřela v roce 1840.^{5/} Jasně z ní vyplývá, že je odkázala své sestře a do hrobu si přála bílou plachtu. Jedná se o zajímavou zmínku potvrzující výskyt plátěné plachty. Její existence je prozatím doložena jen tímto přímým záznamem v inventáři a několika dalšími záznamy. Plachty, bílé plátěné velké šátky používaly ženy k zahažení postavy před nepřízní počasí, ale měly také svou obřadní funkci. Užívaly se při svatbách, úvodu – křtu dítěte a v neposlední řadě i při pohřbu. Obecně bylo zvykem, že si je ženy nechaly dát hrobu a proto se nezachovalo mnoho autentických dokladů a pro sledovanou oblast dokonce není žádný hmotný doklad. Existence obřadní plachty se dá pouze předpokládat podle několika zmínek v inventářích, kde je zmíněna plachta nebo „lochtuše“.^{6/}

Ve vyprávění hejtmana Rejla je zmíněno, že nevěsta měla oblečen špenzr. Tato typická součást českých krojů z první poloviny 19. století je ostatně bohatě doložena několika exempláři i v letohradském městském muzeu. Zde se nachází špenzry kartounové, soukenné i hedvábné^{7/} a svým stříhem korespondují s popisem hejtmana Rejla. Na jejich stříhovém řešení je vidět vliv módy, jednak u stříhu rukávů, tak také ve zvolené délce předních a zadních dílů. Na nejstarších kusech jsou rukávy úzké a délka přednic a zad je velmi krátká, ale na mladších jsou již vidět rukávy širší až přímo šunkové a délka špenzru dosahovala až k pasu.

Z popisu hejtmana Rejla si zdá zajímavou také poznámka o bílém kulovitém čepěčku s hedvábnou jednobarevnou dlouhou vázankou na hlavě nevěsty. Pravděpodobně se pod tímto popisem mýnil bílý plátnový čepce zdobený uzlíčkovou tzv. marseilskou vyšivkou. Čepce tohoto druhu jsou ostatně hojně dochovány ve většině muzeí orlickohorského regionu. Celý jeho povrch bývá pokryt hustě vedle sebe kladenými uzlíčky vytvářejícími většinou rostlinný ornament. Okolo obličejové části je našita valencienská jemně navrapená krajka. Toto vrapování se provádělo za pomoci úzkých dřivek a podrobně je popsala D. Stránská ve zmiňované publikaci.^{8/}

Plátěné uzlíčkovou technikou vyšívané čepce tzv. půlkové jsou ovšem produktem městského prostředí. Jejich rozkvět je pro střední a severozápadní Čechy kladen do poloviny 18. století a pro ostatní kraje až do počátku 19. století. A. Gerle je zachytil ještě ve svém popise Čech z roku 1823. Na venkov přešly z městského prostředí a udržely se zde až do

50. let 19. století a staly se neodmyslitelnou součástí řady českých krojů. Vzory půlkových čepců se však nacházejí už ve starých vyšivačských vzornících a je docela možné, že se jejich tvar vyvinul z čepčků na temeni nabíraných nebo z čepců kuklovitých tvarů sestřižením špice. D. Stránská ostatně potvrzuje, že byly koncem 18. století hojně rozšířeny mezi drobným měšťanstvem i selským lidem.^{9/}

Nelze už určit, zda půlkový čepce sloužil v 30. letech 19. století pouze jako odznak nevěsty a pak jej žena zaměnila za módní pokrývku hlavy či její atrvalo přijala do svého šatníku, protože na pozdějších fotografiích už zachycen není a informace potvrzující nebo osvětlující oděvní zvyklosti z první třetiny 19. století v daném prostředí chybí. Ovšem vzhledem k četnosti záznamů o bílých i stříbrných nebo zlatých čepcích v inventářích kyšpereckých žen z 1. poloviny 19. století se dá usuzovat, že byl ještě nějakou dobu součástí jejich oděvu. Čepce totiž byly chápány jako odznak vdaných žen a neodmyslitelnou součástí jejich oděvu i v domácím prostředí. Až na konci 19. století byly postupně vyměněny za šátky.

Hejtman Rejl poznamenává, že přes čepce byl uvázán větší šátek s uzlem v týle. Na obraze J. Umlaufa je zachycena žena rychtáře z Kunčic, pí. Ruprechtová v podobně uvázaném čepci. (obr. č. 1) Tento obraz však pochází až z pozdějšího období a pod šátkem zcela chybí čepce. Pro specifický způsob úvazu šátku byly zdejší ženy známé po celém okolí. Pokud by se tedy jednalo o tradiční úvaz šátku, mohla by se jeho podoba rekonstruovat podle zmíněného obrazu. Další popisované oděvní součástky jako hedvábné zástěry, punčochy, boty a šperky odpovídají skladbě tradičního oděvu venkovských obyvatel celé severovýchodočeské oblasti. Dokládají však silnou nivelizaci tradičního oděvu.

Popis hejtmána Rejla skrývá zajímavé postřehy také v případě mužského oděvu. Potvrzuje totiž výskyt mužských spodků – krátkých kalhot pod kolena se čtvercovým zapínáním, doplňovaných punčochami. Zde jsou zmíněny kožené úzké spodky, je však známé, že se na území Orlických hor vyskytovaly i soukenné, plátěné a později i manšestrové spodky, jak ostatně potvrdily ve svých výzkumech zmiňované badatelky. Stříh spodků podléhal změnám a nemusel být vždy úzký. Bohužel se v muzejních sbírkách dochoval pouze jeden exemplář širokých kožených spodků uložený v rychnovském muzeu (inv. č. 9B-58).

Při popisu oděvu ženicha je zmíněna kartounová vesta a kazajka ze sukna nebo manšestru. Bohužel se z popisu nedá usuzovat na jeho stříhovou podobu, proto se nedá přesně říci, zda se mohlo skutečně jednat o oděvní součástku podobnou krátkému kabátku, jak by se mohlo z použitého označení zdát. Označení kazajka se však mohlo rovnat také označení kamizola, ale ne vždy se však oba názvy striktně

Obr. č. 1: Portrét paní Ruprechtové, rychtářky z Kunčic (Jan Umlauf, konec 19. století)

užívaly pouze pro jeden typ oděvní součástky. Jednoznačně se však kazajka objevuje nejprve v městském prostředí, jak je tomu i v tomto případě, neboť materiálové určení hovoří o suknu nebo manšestru – materiálech vyskytujících se převážně v městském prostředí. Kazajky se objevují v inventářích pro Kyšperk pravidelně již od roku 1794, kdy je zachycena první po Janu Palečkovi.^{10/}

Vysoké snad kožené boty, šátek okolo krku a široký klobouk jsou charakteristickými oděvními součástkami poslední vývojové fáze českých krojů. Protože už nenesou specifické regionální rysy, je otázkou zda o nich hovořit jako o krojových součástkách. Do skladby tradičního oděvu patří a proto je nelze opomenout.

Tolik tedy o oděvu svatebčanů z Kyšperka. Jasně se projevila pokročilá nivelizace tradičního oděvu na území Kyšperka. Ovšem ještě se nedá hovořit o vymizení tradičních oděvních nebo stříhových principech spjatých s lidovým oděvem. Hejtman Rejl sice nemohl doporučit do krojového průvodu ke příležitosti korunovace Ferdinanda V. svatební průvod z Kyšperka, a navrhl Žamberecko a daleké Broumovsko, ale pro etnografa je jeho zpráva velmi cenná.

Poněkud rozdílnější situaci zachytily vzpomínky kunčických občanů shromážděné ve zmíněném soupisu „Kunčické paměti“. Díky nim totiž známe podobu svatebního oděvu kunčických občanů tak, jak vypadal ještě před rokem 1845, po němž na venkově došlo k masivnímu odkládání tradičního oděvu upomínajících na nevolnictví.

Petr Moravec z čp. 82 (*1836 †1917), dlouholetý družba a starosta Kunčic vzpomíná: „*to muselo být někdy na přelomu 18. a 19. století. Ještě vím, že za starých časů. To, já ale nepamatuju, ale od svých rodičů jsem slyšel, že byl v obci na útraty obce zřízený svatební šat pro ženicha a pro nevěstu a když se některý ženil, tak se mu to šatstvo půjčilo a po svatbě jej zas musel vrátit a když se ženil jiný, zas se mu to půjčilo.*“

Vzpomínka jasně upomíná na to, že svatební šaty měly výjimečné postavení. Jistě byly z nákladnějších materiálů a mohly být i zdobenější než obvyklý oděv. Chudoba obyvatel Orlických hor byla značná, jak nasvědčuje množství inventářů s poznámkou o neexistenci pozůstalosti. Snad se proto představitelé obce rozhodli pro zhotovení svatebního oděvu, protože si tato slavnostní chvíle vyžadovala důstojný oděv a jiným způsobem jej nebylo možné zajistit.

V roce 1912 popisuje Petr Moravec z Kunčic čepení nevěsty. „*Po ukončení se šlo zase do hospody k muzice a tancovalo se do půlnoci a pak se šlo čepit pannu nevěstu. To vzala stará paní svatby nevěstu a ty svatebnice a šly třeba do jiného stavení, a nebo když byla místnost v hospodě odloučená od sálu, tak se šlo tam. Paní stará vzala nevěstě věneček z hlavy a na místo věnečku jí*

dala čepec, třeba zlatý nebo stříbrný, jak byla bohatá. Když byla svatba prostá, tak jen čepec bílý. Ten čepec měl vzadu pěkný dvě mašle, alespoň na 10 cm široký a dolů až na prdel dva konce, jak paní stará uznala. Takový čepec paní stará svatby každé nevěstě dala darem...“

V této vzpomínce si lze všimnout hned několika momentů. Nejprve je to zmínka o svatebnicích a paní staré, která řídila chod svatebních zvyků, čepila nevěstu a jistě měla i jiné úkoly. Za druhé se Petr Moravec zmínilo o rozlišování čepců pro bohaté a chudé nevěsty. Opět se zde objevuje onen uzlíčkově vyšívavý a nově se zmiňují tuhé dýnkové stříbrné a zlaté čepce. Tyto dýnkové čepce pocházely většinou z řemeslných dílen, často klášterních a není u nich možné hovořit o přílišném krajovém specifickém tvaru či výzdobě. Nacházíme je takřka u všech českých krajů z první poloviny 19. století. Byly tvarovány z tvrdého papíru potaženého uvnitř kanafasem nebo hrubším plátnem a na vrchní straně brokát, či jiným hedvábným materiálem. V muzejních fondech podorlické a orlické oblasti se nachází čepce na dýnkové straně pošíté rozměrnou a náročnou plastickou výšivkou z kovového zlatého nebo stříbrného drátu, builonu, pajetek, a s českými granáty a od druhé poloviny 19. století se objevují barevná sklíčka. Nejčastějším námětem výšivky, který se zde uplatnil, je kytice s velkými květy vyrůstající z centrální cibulky nebo košíčku. Starším typem plastické kovové výšivky na dýnkových čepcích je hustá výšivka v podobě mřížky upomínající na renesanční tvarosloví a kryjící celou temenní stranu čepce. Po obvodu bývá na švu mezi dýnkem a bočním pásem přišita kovová krajka mírně zvednutá vzhůru od čepce a v pozdějších obdobích již položená na čepci celou svou plochou. Obličej lemovala drobně vrapovaná přibližně 3 cm široká valencienská krajka. Dýnkové čepce vyšívavé stříbrným nebo zlatým builonem byly velmi oblíbené také v městském prostředí až do 50. let 19. století, jak je ostatně doloženo řadou ikonografických dokladů.^{11/}

Na konci 19. století však již ženy čepce odkládaly a na hlavy si braly šátky. Naštěstí se bílé půlkové uzlíčkové i dýnkové čepce dostaly jako součásti sběrů pro Národopisnou výstavu Československou z roku 1894 do muzeí, tak jako řada dalšího etnografického materiálu. Ve starém inventáři letohradského muzea se mluví o půlkových čepcích jako o holubinkách. Ze svatebního obřadu se čepení nevěsty s odložením čepců nevytratilo naráz. Jarmila Šťastná zachytila z okolí Ústí nad Orlicí zmínku z konce 19. století o čepení nevěsty šátkem. O půlnoci vzaly starší ženy nevěstu ze sálu do vedlejší místnosti, sňaly jí čepeček a místo něho uvázaly na hlavu šátek – symbol vdaných žen. Pak ji za zpěvu písňe Sívá holubičko přiváděly zpět do sálu.^{12/} O podobném zvyku navazu-

jícím na starší způsob čepení nevěsty pro letohradské prostředí bohužel neexistují doklady.

Jak mohl vypadat úvaz vdané ženy lze soudit podle obrazu Jana Umlaufa na kterém je zachycena pí. Reineltová – žena rychtáře. Na hlavě má černý nebo tmavě červený pravděpodobně sacký tištěný šátek uvázaný na temeni. Je hladce položen na hlavu, vysoko nad čelem, ale ještě kryje vlasy. Oba protilehlé konce jsou uvázané na temeni tak, že leží na splývajícím středovém cípu. Tento ikonografický doklad je již jednou zmíněn v části věnované Kyšperku. Podobný úvaz je znám také z Litomyšlska. Na obraze neznámého malíře je znázorněna vdaná žena v podobném úvazu. Šátek je poněkud volněji kladen na hlavu a jeho konce jsou zřetelněji vidět.^{13/} Z obou obrazů se dá také vysledovat oděv žen. Na obraze Jana Umlaufa je rychtářka oblečena do kabátku střihu jupky upnutého ke krku okolo kterého je položen snad bílý šátek nebo šalový límeček spodní košile a přes ramena má přehozen tmavý vlněný šátek. Kromě úvazu šátku a zavítí se tedy ženy oděla do šatu podléhajícímu dobové módě.

Přestože se v žádném prameni nevyskytuje zmínka o koženém opasku, je na místě připomenout jeho existenci. V soupisu sbírkových předmětů odeslaných do Prahy na Národopisnou výstavu Československou se nachází kožený opasek vyšíváný pavím brkem z Orlice.^{14/} Je to pravděpodobně jediná konkrétní zmínka o typické mužské oděvní součástce z prostředí dnešního Letohradu, ale vyskytující se také na Vysokomýtsku a Litomyšlsku.

O konkrétní podobě oděvu svatebčanů z Kunčic se z dalších úryvků už bohužel nedovíme více, ale zůstala ještě jedna velmi zajímavá informace. Velmi důležitým zjištěním je tom, že se tu vyskytoval svatební plášť pro nevěstu a kabát pro ženicha. Obě součástky popisuje Jan Skála: „*při svatbách býval družba a stará svatby. Družba měl na opatrování svatební kabát, který každému ženichu půjčil, stará svatby měla pěknou houni pro nevěstu, které říkali angor a který nevěsta vzala při oblékání na sebe. Byl barvy kávové s velkými květy, podobný kněžskému ornátu. Podle vypravování se naši pradědečkové, ale částečně i dědečkové ženili v jednom svatebním kabátě, prababičky taktéž. Jinak měli šaty a nic nového během života. Svatební kabát, a pravděpodobně i plášť zašel asi roku 1845, to si podle možnosti zaopatřil každý svatební šaty jak mohl sám.*“

Mužské i ženské kabáty bývaly velmi nákladnými oděvními součástkami a často přecházejícími z generace na generaci. Jak ostatně od konce 18. století potvrzují i záznamy v pozůstalostních inventářích z kyšpereckého panství, kde jsou zaznamenány soukenné kabáty a pláště převážně označované jako staré. Pláště se v pramenech vyskytují stále

méně až nakonec úplně vymizí v průběhu druhé čtvrtiny 19. století. Kabáty patřily k typické skladbě českého selského kroje z poloviny 19. století. Dlouhý kabát byl privilegiem ženatých mužů, poprvé si jej oblékli při svatbě a dále jen při slavnostních chvílích. Chudí si jej spíše půjčovali, jak potvrzuje i Jan Skála. Protože není v žádném prameni uveden jeho bližší popis, lze se domnívat ve shodě s D. Stránskou, že mohl vypadat následovně: na konci 18. století se v Orlických horách nosil kabát, který měl úzké přednice bez kapes, přednice se zapínaly na háčky a byly obvykle šity ze zeleného, modrého a řidčeji i z šedého sukna, v inventářích se mluví také o melírovaných a modrých kabátech (barevnost sukna vypovídala navíc i o kvalitě výrobku.)

Nejzajímavějším kusem svatebního oděvu byl bezesporu svatební plášť nevěsty. Svatební pláště byly typickou oděvní součástí také v dalších oblastech Čech. Vedle Domažlicka, Kravařska, Podještědí, Štocka a Chebska, se jednalo o oblasti související s Orlickými horami – Litomyšlsko, Hřebečsko a Moravskotřebovsko. Našli bychom je však i v údolí řeky Lech v Tyrolsku, v územích s německým osídlením v Sedmíhradsku v okolí Sibině a v maďarské Rimetei. Tyto pláště navazují na pláště z 15. a 16. století (mantel, mandel, mentlík). V 15. století se užívaly pláště bez rukávů někdy podšité kožešinou nebo jinou látkou. Kromě plášťů se vyskytovaly ještě krátké pláštěnky sahající k bokům nebo jen do pasu (mandlíky, pláštky), které byly zhotovovány z nejdražších kožešin a vlastnily je jen nejbohatší měšťanky. Jejich podoba je známa z několika vyobrazení, např. France Hoogenberga, Egidia Sadelera, Cesara Vecellia. Také Sebastian Mansfeld je zachytil na svých vyobrazeních v roce 1786 na panství Štenberk.^{15/}

Svatební pláště pelerínového střihu se ovšem udržely převážně v německém prostředí, jak zjistil J. Hanika. Je tedy otázkou, zda se mohla projevit blízkost Hřebečska vedle Orlických hor také v oděvu venkovského obyvatelstva. Na tuto otázku se ale asi už nepodaří nalézt odpověď. A. Jeřábková popsala jejich podobu a způsob užití v jednotlivých oblastech Čech a Moravy. Mohou se tedy vzájemně porovnat s kunčickým exemplářem. V některých oblastech nosili svatební plášť nebo pláštěnku i družičky, starosvatky a popřípadě i kmotra nevěsty. Byl také neodmyslitelnou součástí různých svatebních zvyků.

Jediným dochovaným reprezentantem plášťů je exemplář uchovávaný ve sbírkách Etnografického ústavu Moravského zemského muzea, získaný při sbírkové akci v letech 1897–1898. Jeho podoba byla uveřejněna v díle Vyobrazení moravského lidu a moravských krojů pořízených v letech 1898–1903. Je hnědé barvy s červenou podšívkou a širokými lemy na předních dílech.^{16/} O kunčickém plášti je známo, že byl kávové

barvy a ozdobený pravděpodobně vyšivaným květinovým motivem. Vzhledem k tomu, že je doložen v okolních oblastech a víme jakou měl podobu tam, je možné předpokládat podobné stříhové řešení i pro kunčický plášť. Zároveň se však stává dokladem potvrzujícím přežívání starších oděvních principů z dobové módy v lidovém prostředí i po několik staletí. Jistě měl v minulosti význam také jako obřadní součástka, ale bohužel se v tomto směru nelze opřít o žádnou konkrétní informaci z pramenů.

V textu jsou zmíněny oděvní součástky, spjaté se svatebním obřadem, které se však dostaly do skladby tradičního oděvu z městského prostředí. Mohlo by se tak zdát, že docházelo především k pronikání oděvních součástí do venkovského prostředí, ale podobnou difúzi prvků lze vystopovat také v městském dobovém oděvu. Venkovský oděv, označovaný také jako lidový nebo tradiční, měl své specifické rysy dané zaměstnáním, životním prostředím, příležitostmi a osobou majitele. Proto se mohlo vytvořit tolik místních variant vypovídajících o kultuře venkovského obyvatelstva.

Poznámky

- 1/ bylo přítomno podle volebního seznamu z r. 1848 12 tkalců, 3 kloboučníci, 2 koželuži, 13 krejčích, 14 obuvníků, 6 sukařů apod.
- 2/ Rukopis „*Kunčické paměti*“ je uložen u Ladislava Sýkory, Kunčice čp. 59.
- 3/ STRÁNSKÁ D.: *Lidové kroje v Československu*. Díl I. Čechy. Praha 1949, s. 213.
- 4/ *Kunčické paměti* – rukopis, c.d.
- 5/ SOA Ústí nad Orlicí, Fond archiv města Letohrad – Kyšperk, Pozůstalostní agenda, inv. č. 301, sign. Jud. 1, karton č. 13, fol. 273.
- 6/ SOA Ústí nad Orlicí, Fond archiv města Letohrad – Kyšperk, Pozůstalostní agenda, inv. č. 301, sign. Jud. 1, karton č. 11, 12 a 13. SOA v Zámrsku: Fond Velkostaku Kyšperk, Protokol inventářů pozůstalých po zemřelých poddaných, inv. č. 14847, č. kartonu 397.
- 7/ textilní sbírka městského muzea v Letohradě.
- 8/ STRÁNSKÁ, D.: c.d., s. 112–113.
- 9/ STRÁNSKÁ, D.: c.d., s. 56.
- 10/ SOA Ústí nad Orlicí, Fond archiv města Letohrad – Kyšperk, Pozůstalostní agenda, inv. č. 301, sign. Jud. 1, karton č. 11, fol. 16.
- 11/ STRÁNSKÁ, D.: c.d., s. 54–57.
- 12/ ŠTASTNÁ, J.: *Život textilních dělníků na Ústecku a Českotřebovsku 1870–1914*. Okresní muzeum Vysoké Mýto 1980, s. 44.
- 13/ LANGHAMEROVÁ, J.: *Lidové kroje v České republice*. Praha 2001, s. 154.

-
- 14/ Městské muzeum v Letohradě: Národopisná výstava Československá, soupis předmětu odeslaných na výstavu, přír. č. 522/81.
- 15/ JEŘÁBKOVÁ, A.: *Svatební pláštěnka jako relikt renesančního oděvu*. Národopisná revue 1, 2002, s. 32–36.
- 16/ JEŘÁBKOVÁ, A.: c.d.

Použitá literatura:

- HYNKOVÁ, H.: *Nejstarší zjištěná podoba lidového oblékání na národnostním pomezí Orlických hor*. Český lid 46, 1959, s. 13–33.
- HYNKOVÁ, H.: *Modrotisk v oblasti Orlických hor*. Dobré 2000.
- JEŘÁBKOVÁ, A.: *Svatební pláštěnka jako relikt renesančního oděvu*. Národopisná revue 1, 2002, s. 32–36.
- LANGHAMEROVÁ, J.: *Lidové kroje v České republice*. Praha 2001.
- MARTÍNEK, Z.: *Etnografický atlas Čech, Moravy a Slezska III. Řemeslná, domácí a manufakturní výroba a obchod v Čechách v letech 1752–1856*. Praha 2000.
- STRÁNSKÁ, D.: *Lidové kroje v Československu*. Díl I. Čechy. Praha 1949.
- ŠŤASTNÁ, J.: *Vypovídací hodnota sčítacích operátorů (Kyšperk 1880)*. In: Sborník Státního okresního archivu v Ústí nad Orlicí 4, Ústí nad Orlicí 1993, s. 19.
- ŠŤASTNÁ, J.: *Život textilních dělníků na Ústecku a Českotřebovsku 1870–1914*. Okresní muzeum Vysoké Mýto 1980.
- ŠTĚPÁNOVÁ, I.: *Lidový oděv v Čechách 19. století*. Sv. 1, Praha 1984.